

הלכות עבודת יום הכפורים להרמב"ם

הגדול מביתו, ללשכתו שבמקדש, ודבר זה קבלה ממשנה רבינו, ומפרישין אותו מאשתו כל שבעת ימים אלו, שמא תמצא אשתו נדה, ונמצא טמא שבעת ימים, ואינו יכול לעבוד ביום הכפורים. ומתקינין לו כהן גדול אחר - מייחדים כהן הראוי לשמש בכהונה גדולה, שאם יארע בזה פיסול, יעבוד האחר תחתיו, בין שאירע בו פיסול קודם תמיז של שחר, בין שאירע בו פיסול אחר שהקריב קרבנו, זה שנכנס תחתיו אינו צריך חינוך כדי שיחול מינויו, אלא עבודתו בעצמה מחנכתו, שהרי זו עבודה הנעשית רק על ידי כהן גדול, ומתחיל מעבודה שפסק בה הראשון. ובמקרה שאכן הוצרך השני לעבוד ביום הכפורים, לאחר שעבר יום הכפורים, הרי הראשון חוזר לעבודתו, והשני עובר מתפקידו, וכל מצות כהונה גדולה עליו - נשאר דינו ככהן גדול לכל דבר [שאסור לישא אלמנה וכדומה], אלא שבפועל אינו עובד ככהן גדול, ואם עבד, עבודתו כשירה. ואם מת הראשון, זה השני מתמנה תחתיו.

ד) בשבעת ימים אלו שקודם יום הכפורים, שהכהן הגדול מופרש מביתו, מזין עליו מאפר הפרה, ביום השלישי להפרשתו, וביום השביעי להפרשתו, שהוא ערב יום הכפורים, והטעם שעושים כן, מחשש שמא נטמא במת קודם שהפרישוהו, ולא ידע, ואם חל יום שבת בשלישי או בשביעי שלו, והרי אסרו חכמים להזות בשבת, דוחין את ההזייה [יש מפרשים שאין מזים כלל באותה שנה, ויש מפרשים שדוחים אותה ממקומה, ומזים עליו בשני ובשלישי].

ה) כל שבעת הימים הללו, שהכהן הגדול בלשכתו שבמקדש, מרגילין אותו בעבודות המקדש, זורק את הדם של הקרבנות, ומקטיר את הקטרת, ומטיב את הנרות, ומקטיר איברי תמיד על המזבח, כדי שיהיה רגיל בעבודה ביום הכפורים. ומוסרין לו זקנים מזקני בית דין, וקוראים לפניו ומלמדין אותו עבודת היום וסידורה, ואומרין לו, אישי [-אדוני] כהן

פרק א

הקדמה

הלכות עבודת יום הכפורים, מצות עשה אחת. והיא, שיעשה מעשה יום הכפורים כולו על הסדר כמו שכתוב בפרשת אחרי מות, הקרבנות והויודיין ושילוח השעיר ושאר העבודות, וביאור מצוה זו בפרקים אלו:

א) ביום הצום - ביום הכפורים, מקריבין תמיד בשחר ותמיד בין הערבים, כסדר כל יום ויום, ובנוסף לכך מקריבין מוסף היום, והמוסף הוא פר ואיל ושבעה כבשים, כלם עולות, ושעיר חטאת נעשה בחוץ, והוא נאכל לערב, ועוד מקריבין יתר על מוסף זה פר בן בקר לחטאת, והוא נשרף, ואיל לעולה, ושניהם משל כהן גדול. ואיל הבא משל צבור האמור בפרשת אחרי מות, והוא האיל האמור בחומש הפקודים, בכלל המוסף המוזכר לעיל, והוא הנקרא איל העם. ועוד מביאין משל צבור שני שעירי עזים, אחד קרב חטאת, והוא נשרף, והשני הוא שעיר המשתלח. נמצאו כל הבהמות הקרבים ביום זה חמש עשרה, שני תמידין, ופר, ושני אילים, ושבעה כבשים, כולם עולות. ושני שעירים חטאת, אחד נעשה בחוץ ונאכל לערב, והשני נעשה בפנים ונשרף, ופר כהן גדול לחטאת, והוא נשרף.

ב) עבודת כל חמש עשרה בהמות אלו, הקריבין ביום זה, אינה נעשית אלא בכהן גדול בלבד, אחד כהן המשיח בשמן המשחה או המרובה בבגדים - בין בכהן גדול שנמשח בשמן המשחה, ובין בכהן גדול שהתמנה על ידי לבישת שמונת בגדי כהונה גדולה. ואם היתה שבת, אף מוסף שבת שבאותו היום אין מקריב אותו אלא כהן גדול. וכן שאר העבודות של יום זה, כגון הקטרת הקטורת של כל יום, והטבת הנרות, הכל עשוי בכהן גדול, וצריך שיהא נשוי, שנאמר 'וכפר בעדו ובעד ביתו', ולשון 'ביתו' זו אשתו.

ג) שבעת ימים קודם ליום הכפורים מפרישין את הכהן

כל ימות השנה, ועבודות המיוחדות ליום זה, נעשות כשהוא לבוש בבגדי לבן. ועבודה המיוחדת ליום זה היא מעשה הפר של כהן גדול, ושני השעירים, שאחד מהן שעיר המשתלח, והקטרת הקטורת בקדש הקדשים, כל אלו בבגדי לבן הם נעשים.

(ב) בכל עת שְׁיִשְׁנָה הכהן הגדול את לבישת הבגדים, ויפשוט בגדים ולובש בגדים אחרים, טעון טבילה, שנאמר 'ופשט את בגדי הבד ורחץ את בשרו במים במקום קדוש ולבש את בגדיו', וחמש טבילות ועשרה קידושין [קידוש ידים ורגלים ממי הכיור] טובל כהן גדול ומקדש בו ביום [-ביום זה].

כיצד, בתחלה פושט בגדי חול שעליו, וטובל, ועולה ומסתפג, ולובש בגדי זהב, ומקדש ידיו ורגליו [כמו בכל יום, לפני תחילת העבודה], ושוחט את התמיד, ומקטיר קטורת של שחר של כל יום, ומטיב את הנרות, ומקטיר איברי התמיד עם החביתין [-חביתין כהן גדול הקרבים בכל יום] והנסכים, ומקריב הפר ושבעה כבשים של מוסף היום, ואחר כך מקדש ידיו ורגליו, ופושט בגדי הזהב, וטובל, ועולה ומסתפג, ולובש בגדי לבן המיועדים לעבודות המיוחדות ליום הכפורים, ומקדש ידיו ורגליו, ועובד עבודת היום, כל הוידייים עם ההגלה בין שני השעירים וזריקת הדמים בפנים [-בהיכל, על מזבח הזהב] והקטרת הקטורת בקודש הקדשים, ומוסר השעיר למשלחו לעזאזל, ומוציא אימורי הפר והשעיר הנשרפים ומוסר שארן לשריפה, ואחר כך מקדש ידיו ורגליו, ופושט בגדי לבן, וטובל ועולה ומסתפג ולובש בגדי זהב, ומקדש ידיו ורגליו, ומקריב שעיר חטאת של מוסף היום, ואילו העם, והם עולות, ומקטיר אימורי פר ושעיר הנשרפים, ומקריב תמיד של בין הערבים, ואחר כך מקדש ידיו ורגליו, ופושט בגדי זהב, וטובל ועולה ומסתפג ולובש בגדי לבן, ומקדש ידיו ורגליו, ונכנס לקדש הקדשים ומוציא משם את הכף ואת המחטה שנשאר שם מעת הקטרת הקטורת, ואחר כך מקדש ידיו ורגליו, ופושט בגדי לבן, וטובל ועולה ומסתפג ולובש בגדי זהב, ומקדש ידיו ורגליו, ומקטיר קטרת של בין הערבים של כל יום, ומטיב את הנרות בין הערבים, ומקדש ידיו ורגליו, ופושט בגדי זהב, ולובש בגדי חול, ויוצא.

(ג) כל הטבילות האלו, והקידושין [-קידושי ידים ורגלים], כולן נעשים במקדש, שנאמר 'ורחץ את בשרו במים במקום קדוש', חוץ מטבילה ראשונה, שהוא רשאי לטבול אותה בחול, שאינה אלא כדי להוסיף כוונתו, שאם יזכור טומאה ישנה שבידו, יפרוש ממנה בטבילה זו לשמה. וכל כהן שלא

גדול, קרא אתה בפיך, שמא שכחת, או שמא לא למדת דבר זה. וערב יום הכפורים בשחרית, היו מעמידין אותו בשערי המזרח, ומעבירין לפניו פרים ואילים וכבשים, כדי שיהיה מכיר ורגיל בעבודה.

(ו) כל שבעת הימים הללו, לא היו מונעין ממנו מאכל ומשקה, אבל בערב יום הכפורים עם חשיכה לא היו מניחין אותו לאכול הרבה, שהמאכל מביא את השינה, ולא היו מניחין אותו לישון, שמא יראה קרי, ולא היו מאכילין אותו דברים המרגילין לשכבת זרע, כגון ביצים וחלב חם וכיוצא בהן.

(ז) בימי בית שני צץ המינות בישראל, ויצאו הצדוקין, מהרה יאבדו, שאינן מאמינין בתורה שבעל פה, והיו אומרין שקטרת של יום הכפורים מניחין אותה על האש בהיכל חוץ לפרוכת, וכשיעלה עשנה מכניס אותה לפניו לקדש הקדשים, הטעם - וטעמם היה, זה שכתוב בתורה 'כי בענן אראה על הכפרת', אמרו אותם צדוקים כי הוא ענן הקטורת, ומפי השמועה למדו חכמים - וקיבלו חז"ל שאין הפירוש כדברי הצדוקים, אלא אין נותן הקטרת אלא בקדש הקדשים לפני הארון, שנאמר 'ונתן הקטרת על האש לפני ה''', ולפי שהיו חוששין בבית שני שמא כהן גדול זה נוטה לצד מינות, היו משביעין אותו ערב יום הכפורים, ואומרים לו, אישי כהן גדול, אנו שלוחי בית דין, ואתה שלוחנו ושליח בית דין, משביעין אנו עליך במי ששכן את שמו בבית הזה שלא תשנה דבר שאמרנו לך, והוא [-הכהן הגדול] פורש ובוכה על שחשדוהו במינות, והן פורשין ובוכין לפי שחשדו למי שמעשיו סתומין, שמא אין בלבו כלום.

(ח) כל לילי יום הכפורים כהן גדול יושב ודורש, אם היה חכם. ואם היה תלמיד, החכמים דורשים לפניו. אם היה רגיל לקרוא בתורה, היה קורא בעצמו. ואם לאו, קורין לפניו, כדי שלא יישן, וכפי שהתבאר לעיל, שאין מניחים אותו לישן. ובמה קורין לפניו, בכתבי הקדש. בקש הכהן הגדול להתנמנם, פרחי לוויה מכין לפניו באצבע צרדה, ואומרים לו, אישי כהן גדול, עמוד [על רגליך היחפות] והצטנן מעט על הרצפה, כדי שלא תישן, ומתעסקין עמו עד שמגיע זמן שחיטה. ולא היו שוחטין תמיד של שחר עד שמכירין שעלה עמוד השחר בודאי, שמא ישחטו בלילה.

פרק ב

(א) כל מעשה התמידין והמוספין של יום זה, כהן גדול עושה אותן והוא לבוש בבגדי זהב - שמונת בגדי כהונה גדולה של

טבל בין בגדים לבגדים - החלפת בגדי זהב ובגדי לבן, או שלא קדש בין בגד לבגד ובין עבודה לעבודה, ועבד, עבודתו כשירה.

(ד) אם היה כהן גדול זקן או חולה, מלבנין עששיות - מחממים עד שיתלבנו חתיכות עבות של ברזל באש מבערב - בערב יום הכפורים, ולמחר מטילין אותן במים של המקוה, כדי להפיג צינתו, ואף שהדבר אסור מדרבנן, כאן הדבר מותר, לפי שאין שבות במקדש [-אין האיסורים שגזרו חכמים בשבת ויום טוב נוהגים בבית המקדש], או שמערבין מים חמין במי המקוה עד שתפיג צינתו.

(ה) בכל יום מימות השנה כהן גדול מקדש ידיו ורגליו מן הכיור, כשאר הכהנים, והיום - ביום הכפורים, מקדש ידיו ורגליו מקיתון של זהב, משום כבודו. בכל יום, הכהנים עולים לראש המזבח במזרחו של כבש, ויורדין במערבו, והיום עולים באמצע ויורדין באמצע, לפני כהן גדול, כדי להדרו. בכל יום, מי שזכה במחתה היה חותה את הגחלים מהמזבח במחתה של כסף המחזיקה ארבעה קבין, ומערה את האש למחתה של זהב המחזיקה שלשה קבין [אך לא היה חותה בשל זהב, כיון שהחתייה שוחקת את הכלי ומחסרת את הזהב], והיום חותה כהן גדול במחתה של זהב, ובה עצמה היה נכנס להיכל, שלא ליגעו בתוספת עבודה. וכן - וחילוק נוסף בענין זה, שהמחתה של כל יום מחזקת ארבעה קבין, ושל היום רק שלשה קבין, שהרי בה עצמה היה מכניס, ולא היה צריך לערות מכלי אל כלי. ובכל יום היתה המחתה כבידה, והיום קלה, כדי שלא יתיגע הכהן הגדול. ובכל יום ידה [-הידיית של המחתה] קצרה, והיום ארוכה, כדי להקל על כהן גדול, שלא ייגע. בכל יום ויום היו על המזבח שלש מערכות של אש, והיום היו שם ארבע, והטעם שהיו מוסיפין מערכה רביעית, כדי להדר המזבח ולעטרו.

(ו) זה שנאמר בתורה 'וכפר בעדו ובעד ביתו ובעד כל קהל ישראל', מפי השמועה למדו [-קיבלו חז"ל] שזה וידוי דברים, נמצאת למד שהוא מתודה ביום זה שלשה וידוים, אחד על ידי [-עבור] עצמו, תחילה. וידוי שני על ידי עצמו עם שאר הכהנים, ושניהם על פר החטאת אשר לו - של הכהן הגדול. והוידוי שלישי הוא מתודה על ידי כל ישראל, על שעיר המשתלח. ומזכיר את השם בכל וידוי מהן שלש פעמים, כיצד הוא אומר, 'אנא השם, חטאתי עויתי ופשעתי לפניך, אנא השם, כפר נא לחטאים ולעוונות ולפשעים שחטאתי ושעויתי ושפשעתי וכו', שנאמר כי ביום הזה

יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם לפני השם תטהרו', הרי שלש פעמים הזכיר את השם, וכן בכל וידוי מהן אומר נוסח זה שיש בו שלש הזכרות של ה'. וכשהוא נותן את הגורל על שעיר החטאת אומר 'להשם חטאת', נמצא מזכיר את השם ביום זה עשר פעמים, תשע בשלש וידוים, ופעם אחת בגורל. ובכולם הוא מזכיר את השם ככתבו, שהוא השם המפורש. בראשונה - בתחילה, היה הכהן הגדול מגביה את קולו בהזכרת השם, כיון שרבו פרוצין שהיו משתמשים בשם זה, חזרו לאומרו בקול נמוך, ומבליעו הכהן הגדול בנעימות הקול עד שלא יכירו בו אפילו חביריו הכהנים.

(ז) כל הכהנים והעם העומדים בעזרה, כשהם שומעים את השם המפורש יוצא מפי כהן גדול בקדושה ובטהרה, היו כורעים ומשתחווים ונופלים על פניהם, ואומרים 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד', שנאמר 'כי שם ה' אקרא הבו גודל לאלהינו'. ובשלשת הוידוים היה מתכוין לגמור את הזכרת השם כנגד המברכין - האומרים בשכמל"ו, ואומר להן 'תטהרו'. וכל היום כשר לוידוי יום הכפורים ולוידוי הפרים הנשרפים.

פרק ג

(א) שני הגורלות של שני השעירים, אחד כתוב עליו 'להשם', ואחד כתוב עליו 'לעזאזל', והם כשרים להיעשות מכל דבר, בין מן העץ, בין מן האבן, בין מן המתכת, אבל לא יהיה אחד גדול ואחד קטן, או אחד כסף ואחד זהב, אלא שניהם שוין. ושל עץ היו, ובבית שני עשו אותם של זהב. ומניחין שני הגורלות בכלי אחד המחזיק - שיש בו מקום לשתי הידים בלבד, ולא יותר, כדי שיכניס שתי ידיו ולא יתכוין - לא יוכל לכוין להוציא את הגורל של השם ביד ימין, שהוא סימן טוב, וכלי זה של הגורלות, חול הוא, ושל עץ היה, ו'קלפי' שמו.

(ב) היכן מגריל, במזרח העזרה, בצפון המזבח, מניחין שם הקלפי, ומעמידין שני השעירים, פניהן למערב ואחוריהם למזרח, וכהן גדול בא לשם, והסגן מימינו, וראש בית אב [-בית אבי' הם הכהנים העובדים באותו יום במקדש] משמאלו, ושני השעירים לפניו, אחד לימינו ואחד לשמאלו.

(ג) טרף - ערבב את הגורלות בקלפי, והעלה שני הגורלות בשתי ידיו לשם שני השעירים, ופותח ידיו, אם של שם עלה בימינו, הסגן העומד בימינו אומר 'אישי כהן גדול, הגבה ימינך'. ואם בשמאל עלה הגורל של שם, ראש בית אב העומד משמאלו אומר לו 'אישי כהן גדול הגבה שמאלך',

ארבע הזיות על ארבע קרנות מזבח הזהב שבהיכל, ושבע הזיות על אמצעו של מזבח זה.

ו) וכל אלו הארבעים ושלוש הזיות, טובל אצבעו בדם טבילה על כל הזייה, לא שיזה שתי הזיות מטבילה אחת. ושירי הדם שופך על יסוד מערבי של מזבח החיצון.

ז) ואחר כך משלח את השעיר החי ביד איש המוכן להוליכו למדבר, והכל כשרים להוליכו, אפילו ישראלים, אלא שעשו כהנים גדולים קבע, ולא היו מניחים את ישראל להוליכו. וסוכות היו עושין מירושלים עד תחלת המדבר, ושובת איש אחד או אנשים הרבה בכל סוכה וסוכה מהן, כדי שיהיו מלויין אותו מסוכה לסוכה, ועל כל סוכה וסוכה אומרין לו 'הרי מזון, והרי מים', אם כשל כחו וצריך לאכול אוכל, ומעולם לא הוצרך אדם לכך. ואנשי הסוכה האחרונה עומדין בסוף התחום, ורואין את מעשיו של המשלח מרחוק. כיצד היה עושה, חולק את הלשון של זהורית שבקרניו לשני חלקים, חציו קושר בסלע, וחציו קושר בין שתי קרניו, ודוחפו לאחוריו, והוא מתגלגל ויורד. לא היה השעיר מגיע לחצי ההר עד שהוא נעשה איברים איברים. ובא המשלח ויושב לו תחת סוכה האחרונה עד שתחשך. ודרכיות - אבנים גדולות וגבוהות היו עושין במקום שילוח השעיר, ועומדים על גביהם ומניפין בסודרין, כדי שידעו בבית המקדש שהגיע שעיר למדבר. ואחר משלח את השעיר ביד מוליכו, חוזר הכהן הגדול אצל הפר והשעיר שהזה דמן לפניו, וקורעו, ומוציא את אימוריהן, ונותנם בכלי ומקטירן על גבי המזבח, ומחתך שאר בשרן חתיכות גדולות מעורות זו בזו, כמין קליעה, ואינו מפרק אותן, ומשלחן ביד אחרים להוציאן לבית השריפה, ומנתחין אותן שם בעורן, כמו שביארנו.

ח) כיון שנודע להם על ידי הנפת הסודרים שהגיע שעיר למדבר, יצא כהן גדול לעזרת הנשים לקרות בתורה, ובזמן קריאתו שורפין הפר והשעיר בבית הדשן, לפיכך, הרואה כהן גדול כשהוא קורא, אינו רואה פר ושעיר הנשרפין, כיון שהם נעשים באותו זמן ובשני מקומות רחוקים, ושריפתן כשירה בזר, כמו שביארנו.

ט) קריאה זו של הכהן הגדול אינה 'עבודה', לפיכך אם רצה הכהן הגדול לקרות בבגדי חול לבנים משלו, קורא, ואם רצה לקרות בבגדי לבן, קורא, ואף שאין חיוב לקרוא בבגדי כהונה מותר לו להשתמש בהם, לפי שבגדי כהונה ניתנו -] מותר] ליהנות בהן שלא בשעת עבודה, כמו שביארנו.

ונותן שני הגורלות על שניהם - על שני השעירים, של ימין על ימין, ושל שמאל על של שמאל, ואם לא נתן לא עיכב, אלא שחיסר מצוה, שההנחה מצוה שאינה מעכבת, וההגדרה מעכבת אף על פי שאינה עבודה, לפיכך ההנחה של הגורלות על השעירים כשירה בזר, והעליית הגורלות מן הקלפי פסולה בזר.

ד) וקושר לשון זהורית - צמר אדום משקל שתי סלעים בראש שעיר המשתלח, ומעמידו כנגד בית שלוחו, ולשעיר הנשחט קושר לשון של זהורית כנגד בית שחיתתו, על צוארו, ושוחט את פר החטאת אשר לו, ואת השעיר שעלה עליו הגורל לשם.

ה) ומכניס דמן של הפר ושל השעיר להיכל, ומזה מדם שניהן ביום הזה ארבעים ושלוש הזיות, ואלו הן: מזה תחילה מדם הפר שמונה הזיות בקדש הקדשים בין בדי הארון, קרוב לכפורת בטפח, שנאמר 'ולפני הכפורת יזה' וגו', ומזה שם אחת למעלה ושבע למטה. מפי השמועה למדו שזה שנאמר 'שבע פעמים יזה' היינו יתר על הזייה ראשונה - מלבד ההזיה הראשונה עוד שבע פעמים, והרי הם ביחד שמונה, וכך היה מונה את ההזיות, אחת, ואותה היה מזה למעלה, ואחר כך היה מזה למטה, ומונה, אחת ואחת, אחת ושתיים, אחת ושלוש, אחת וארבע, אחת וחמש, אחת ושש, אחת ושבע. ולמה מונה ככה, ולא היה מונה את ההזיות התחתונות בפני עצמן מאחת ועד שבע, שמא ישכח, וימנה את ההזייה ראשונה מכלל השבע, ונמצא שהיזה רק שש למטה, ולכן היה מוסיף לפני כל ספירה את המילה 'אחת', ועל ידי זה לא יטעה, אלא ימנה עד שיגיע ל'אחת ושבע'. ואחר כך מזה מדם השעיר בין בדי הארון שמונה הזיות, אחת למעלה ושבע למטה, ומונה כדרך שמונה בדם הפר. וחוזר ומזה בהיכל על הפרוכת מדם הפר, שמונה הזיות, אחת למעלה ושבע למטה, שכך נאמר בדם הפר 'על הכפורת, ולפני הכפורת', ומונה כדרך שמונה בפנים. וחוזר ומזה מדם השעיר כן על הפרוכת שמונה הזיות, אחת למעלה ושבע למטה, שנאמר בדם השעיר 'ועשה את דמו כאשר עשה לדם הפר', ומונה כדרך שמונה בפנים, וכל אלו ההזיות אינו מתכוין בהן להזות לא למעלה ולא למטה - אין הדם פוגע בכפורת למעלה ולא בעובי הכפורת למטה, שהרי על הארץ היה הדם נופל, אלא כמצליף שמכה מהכתפיים ולמטה, כך היו הזיות אלו מסודרות זו תחת זו בשורה. ואחר כך מערב שני הדמים, דם הפר ודם השעיר, ומזה משניהם

ואחר כך נכנס להיכל, ומקטיר קטורת של שחר, ומטיב את הנרות, ומקטיר איברי התמיד, והחביתין [חביתין כהן גדול הקרבים בכל יום] והנסכים, ככל סדר התמיד של כל יום שביארנו, ואחר התמיד מקריב הפר ושבעת הכבשים של מוסף היום.

ואחר כך מקדש ידיו ורגליו, ופושט בגדי זהב, וטובל, ולובש בגדי לבן, ומקדש ידיו ורגליו, ובא לו אצל פרו, ופרו היה עומד בין האולם ולמזבח, ראשו לדרום ופניו למערב, והכהן עומד במזרח ופניו למערב, וסומך שתי ידיו על ראש הפר, ומתודה, וכך היה אומר, 'אנא השם, חטאתי עויתי פשעתי לפניך, אני וביתי, אנא השם, כפר נא לחטאים ולעונות ולפשעים שחטאתי ושעויתי ופשעתי לפניך, אני וביתי, ככתוב בתורת משה עבדך לאמר, כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו'.

ואחר כך מגריל על שני השעירים, וקושר לשון של זהורית בראש המשתלח ומעמידו כנגד בית שלוחו, ולנשחט קושר לשון של זהורית כנגד בית שחיתו, ובא לו אצל פרו פעם שנייה, וסומך שתי ידיו על ראשו, ומתודה וידוי שני, וכך הוא אומר, 'אנא השם, חטאתי עויתי פשעתי לפניך אני וביתי ובני אהרן עם קדושיך, אנא השם, כפר נא לחטאים ולעונות ולפשעים שחטאתי ושעויתי ופשעתי לפניך אני וביתי ובני אהרן עם קדושיך, ככתוב בתורת משה עבדך כי ביום הזה' וגו'. ואחר כך שוחט את הפר, ומקבל את דמו, ונותנו למי שהוא מנדנדו שלא יקרש, על הרובד הרביעי של היכל מבחוץ, ונוטל את המחטה, וחותרה בה אש מעל המזבח מן הסמוך למערב, שנאמר 'מעל המזבח מלפני ה'', וילפני ה'' היינו מהצד הקרוב לפתח ההיכל, שהוא צד מערב של המזבח, ויורד ומניחה על הרובד שבעזרה, ומוציאין לו את הכף כשהיא ריקה, וכלי מלא קטרת דקה מן הדקה, וחופן ממנה מלא חפניו, לא מחוקות ולא גדושות, אלא טפופות - מלאות וגבוה מעט מעל גובה ידו, ואין בזה שיעור קבוע, אלא הגדול חופן לפי גדלו, והקטן חופן לפי קוטנו, ונותן את הקטורת לתוך הכף שבידו.

כבר ביארנו שהולכה ביד שמאל פוסלת בדם הקדשים ושאר העבודות, ולפיכך היה מן הדין שיוליך את המחטה עם הגחלים בשמאלו [שהרי הולכת הגחלים אינה עבודה, וכשרה בשמאלו], וכף הקטורת תהיה בימינו, אבל מפני כובד המחטה, ועוד שהיא חמה, אינו יכול לסובלה בשמאלו עד הארון, לפיכך נוטל את המחטה בימינו, וכף הקטורת בשמאלו, ומהלך בהיכל עד שהוא מגיע לקדש הקדשים,

(י) כיצד הוא קורא, יושב בעזרת הנשים, וכל העם עומדין לפניו, וחזן הכנסת נוטל ספר תורה ממקומו, ונותנו לראש הכנסת, וראש הכנסת נותנו לסגן הכהן הגדול, והסגן נותנו לכהן גדול, וכהן גדול עומד ומקבל - מקבלו בעמידה, ועומד וקורא פרשת אחרי מות, ו'אך בעשור' שבפרשת מועדות עד סוף הענין, וגולל את התורה ומניחה בחיקו, ואומר, יותר ממה שקראתי לפניכם כתוב כאן, ופרשת 'בעשור' שבחומש הפקודים [-חומש במדבר] עד סוף הענין קורא אותו על פה, ולמה קורא על פה, לפי שאין גוללין ספר תורה בציבור, שלא להטריחם להמתין, ולמה לא יקרא בספר אחר, לפי שאין אדם אחד קורא בשני ספרים, משום פגם ראשון, שיסברו שהיה בו פגם, ולכן לא המשיכו לקרוא בו.

(יא) בעת שקורא הכהן הגדול, מברך לפניו - לפני הקריאה ולאחריה, כדרך שמברכין בבית הכנסת, ומוסיף לאחריה שבע ברכות, ואלו הן: א. רצה ה' אלהינו וכו'. ב. מודים אנחנו לך וכו'. ג. סלח לנו אבינו כי חטאנו וכו', וחותרם בה ברוך אתה ה' מוחל עונות עמו ישראל ברחמים. הרי שלש ברכות כתקנן - כפי הנוסח שמברכים בכל תפילת שמונה עשרה. ד. ומברך על המקדש ברכה בפני עצמה, ויהיה עניינה שיעמוד המקדש ושכינה שורה בתוכו, וחותרם בה ברוך אתה ה' שוכן בציון. ה. ומברך על ישראל ברכה בפני עצמה, עניינה שיושיע ה' את ישראל, ולא יסור מהן מלך, וחותרם בה ברוך אתה ה' הבוחר בישראל. ו. ומברך על הכהנים ברכה בפני עצמה, עניינה שירצה המקום מעשיהם ועבודתם ויברכם, וחותרם בה ברוך אתה ה' מקדש הכהנים. ז. ואחר כך אומר תפלה ותחנה ורנה ובקשה כפי מה שהוא רגיל, וחותרם הושע ה' עמך ישראל שעמך ישראל צריכין להושע, ברוך אתה ה' שומע תפלה.

פרק ד

(א) סדר כל המעשים שביום זה כך הוא, כחצות הלילה מפיסין [-מטילים גורל] לתרומת הדשן, ומסדרין את המערכה על גבי המזבח, ומדשנין את המזבח כדרך שעושין בכל יום על הסדר שביארנו, עד שיגיעו לשחיטת התמיד. כשיגיעו לשחוט את התמיד, פורסין סדין של בוץ [-פשתן לבן משובח] לחצוץ בין כהן גדול ובין העם, ולמה דווקא של בוץ, כדי שיכיר שעבודת היום נעשית בבגדי בוץ. ופושט בגדי חול, וטובל, ולובש בגדי זהב, ומקדש ידיו ורגליו, ושוחט בתמיד רוב שנים, ומניח אחר לגמור השחיטה, ומקבל הדם, וזורקו על המזבח כמצותו.

מצא הפרוכת פרופה - פתוחה מעט, ונכנס לקדש הקדשים, עד שהוא מגיע לארון. הגיע לארון, נותן את המחיתה בין שני הבדים של הארון, ובבית שני שלא היה ארון, היה מניחה על אבן השתייה. וכיון שעתה צריך הוא להעביר את הקטורת מהכף לתוך שתי ידיו, אוחז את שפת הכף בראשי אצבעותיו, או בשיניו, ומערה הקטורת בגודלו לתוך חפניו, עד שמחזירה למלוא חפניו, כשהיתה - באותה כמות שהיתה כשנטל מלא חופניו מהכלי המלא בקטורת, וזו היא עבודה קשה שבמקדש, שלא יפול אפילו כל שהוא לארץ, אלא יהיו חופניו מלאים שוב בקטורת. וצובר את הקטורת על גבי הגחלים בידו לפניו - בחלק הפנימי שבמחתה, כדי שתהיה הקטורת קרוב לארון ורחוקה מפניו של הכהן הגדול, שלא יכוה מהגחלים, וממתין שם עד שיתמלא הבית עשן מהקטורת, ויצא, והוא מהלך אחורנית מעט מעט - לאט לאט, פניו לקדש ואחוריו להיכל, עד שיצא מן הפרוכת, ומתפלל שם בהיכל, אחר שיצא מקדש הקדשים, תפלה קצרה, ואינו מאריך בה כדי שלא להבעית את העם, שמא יאמרו מת בהיכל, וכך היה מתפלל, יהי רצון מלפניך ה' אלהינו, שאם תהיה שנה זו שחונה [-אין הכהן הגדול אומר לשון זו, אלא אם יודע הכהן הגדול ששנה זו עתידה להיות שחונה, מבקש ש]תתבטל הגזירה ותהיה השנה גשומה, ולא יסור שבט [-שלטון] מבית יהודה, ולא יהיו עמך בית ישראל צריכין לפרנסה, ואל תכנס לפניך תפלת עוברי דרכים בזמן ירידת הגשמים, שמבקשים שלא ירד גשם, כיון שכל העולם זקוק לגשם.

ב) בשעת הקטרת הקטורת בקדש הקדשים ביום הכפורים, כל העם פורשים מן ההיכל בלבד, ואינם פורשים מהמקום שבין האולם ולמזבח, שאין פורשים מבין האולם ולמזבח אלא בשעת הקטרה בהיכל בכל יום, ובשעת מתן דמים בהיכל ביום הכפורים, כמו שביארנו בהלכות תמידין.

ואחר כך נוטל דם הפר מזה הכהן שהוא מנדנדו כדי שלא יקרוש, ונכנס בו לקדש הקדשים, ומזה ממנו שם שמונה הזיות בין בדי הארון, ויוצא, ומניחו [-מניח את הכלי עם דם הפר] בהיכל על כן הזהב שהיה שם [ולא נתנו לממרט, לפי שאסור לשום אדם לשהות בהיכל בזמן עבודת הכהן הגדול, ואי אפשר להוציא את הדם החוצה כיון שייפסל משום 'יוצא'], ואחר כך יוצא מן ההיכל, ושוחט את השעיר, ומקבל את דמו, ונכנס בו לקדש הקדשים, ומזה ממנו שם שמונה הזיות בין בדי הארון, ויוצא ומניחו על כן הזהב השני שבהיכל. ואחר כך נוטל דם הפר מעל הכן, ומזה ממנו על עושה על שיצא בשלום מן הקדש.

הפרוכת כנגד הארון שמונה הזיות, ומניח דם הפר, ונוטל דם השעיר, ומזה ממנו על הפרוכת כנגד הארון שמונה הזיות. ואחר כך מערה דם הפר לתוך דם השעיר, ומחזיר הכל למזרק שהיה בו דם הפר, כדי שיתערבו יפה יפה, ועומד לפניו ממזבח הזהב, בין המזבח והמנורה, ומתחיל להזות מדם התערובת על קרנות מזבח הזהב, והוא מסבב והולך ומזה על הקרנות מבחוץ - כשידו מחוץ למזבח ומזה כלפי פנים, ומתחיל מקרן מזרחית צפונית, לצפונית מערבית, למערבית דרומית, לדרומית מזרחית, ועל כולן הוא נותן מלמטן למעלן, חוץ מן הקרן האחרונה, שהיתה לפניו, שהוא נותן מלמעלן למטן, כדי שלא יתלכלכו כליו - בגדיו, שאם יזה מלמטה למעלה יזל הדם על שרוול הבגד שלו. ואחר שהזה על קרנות המזבח חותה הגחלים והאפר שבראש מזבח הזהב הילך והילך, עד שמגלה זהבו של המזבח, ומזה מדם התערובת על טהרו של מזבח שבע פעמים בצד הדרום, במקום ששלמו מתנות קרנותיו, ויוצא, ושופך שירי הדם על יסוד מערבי של מזבח החיצון.

ואחר כך בא אצל שעיר המשתלח, וסומך שתי ידיו על ראשו, ומתודה, וכך הוא אומר, 'אנא השם, חטאו עוו ופשעו לפניך עמך בית ישראל, אנא השם, כפר נא לחטאים ולעונות ולפשעים שחטאו ושעוו ושפשעו לפניך עמך בית ישראל, ככתוב בתורת משה עבדך כי ביום הזה יכפר עליכם' וגו', ואחר כך משלח את השעיר למדבר, ומוציא אימורי פר ושעיר שהכניס דמן לפניו, ונותן בכלי, ומשלח השאר לבית הדשן לשריפה. ויוצא לעזרת הנשים, וקורא שם קריאת התורה אחר שיגיע השעיר למדבר. ואחר כך מקדש ופושט בגדי לבן, וטובל, ולובש בגדי זהב, ומקדש ידיו ורגליו, ועושה את השעיר הנעשה בחוץ, שהוא מכלל קרבנות מוסף היום [ולכן נעשה בבגדי זהב], ומקריב אילו ואיל העם, שנאמר 'ויצא ועשה את עולתו ואת עולת העם', ומקטיר האימורין של פר ושעיר הנשרפין, ומקריב תמיד של בין הערבים, ואחר כך מקדש ידיו ורגליו, ופושט בגדי זהב, וטובל, ולובש בגדי לבן, ומקדש לקדש הקדשים, ומוציא את הכף ואת המחיתה, ואחר כך מקדש ידיו ורגליו, ופושט בגדי לבן, וטובל, ולובש בגדי זהב, ומקדש ידיו ורגליו, ומקטיר קטרת של בין הערבים, ומטיב את הנרות של בין הערבים כשאר הימים, ואחר כך מקדש ידיו ורגליו, ופושט בגדי זהב, ולובש בגדי חול של עצמו, ויוצא לביתו. וכל העם מלוין אותו עד ביתו, ויום טוב היה עושה על שיצא בשלום מן הקדש.

שתי הלכות ביום
לימוד חוצה גבולות

א) כל עבודות שעובד הכהן הגדול בבגדי לבן בפנים בהיכל, צריך לעשותן על הסדר שביארנו, ואם הקדים בהן מעשה לחבירו, לא עשה כלום.

ב) קטרת שחפנה קודם שחיטת הפר, לא עשה כלום, אף על פי שהחפינה בעזרה ואינה נעשית בהיכל, צורך פנים - דבר הנעשה לצורך עבודה שבפנים, כגון חפינת הקטורת שהיא לצורך הקטרתה בפנים, כעבודת פנים היא, ונפסלת כשלא נעשתה בסדר הראוי. וכן שעיר ששחטו קודם מתן דמו של פר, לא עשה כלום, אף על פי שהשחיטה בעזרה, הרי דמו נכנס לפנים, וצורך פנים נחשב כעבודת פנים.

ג) איל ושעיר המוספין שעשה אותן קודם עבודת היום, אינן כלום [ואף שהקרבת המוספים נעשית בחוץ, ובבגדי זהב, צריכה היא להיעשות לאחר עבודת היום, ולא קודם].

ד) הקדים את הזאת דם השעיר להזאת דם הפר בקדש הקדשים קודם שיגמור עבודתו יזה שוב מדם הפר כמצותו, ואחר כך יביא שעיר אחר, וישחוט אותו, ויזה מדמו בקדש הקדשים כמצותו, ויפסל השעיר הראשון. הקדים את הזאת דם השעיר לדם הפר במתנות שבהיכל על הפרוכת, יחזור ויזה מדם השעיר פעם שנייה לאחר שהיזה מדם הפר.

ה) נשפך הדם עד שלא גמר מתנות שבקדש הקדשים, יביא דם אחר, ויחזור ויזה בתחילה בקדש הקדשים ואחר כך בהיכל.

ו) גמר להזות מתנות שבקדש הקדשים, והתחיל במתנות שבהיכל, ונשפך הדם עד שלא גמר, יביא דם אחר ויתחיל מתחילת הזיות שבהיכל, ואינו צריך להזות שוב בקדש הקדשים.

ז) גמר מתנות שבהיכל, והתחיל ליתן על מזבח הזהב, ונשפך הדם עד שלא גמר להזות על מזבח הזהב, יביא דם אחר, ומתחיל מתחילת מתנות המזבח, שכולן [-ההזאות שבקדש הקדשים, שבהיכל, ושעל מזבח הזהב], כל אחת ואחת כפרה בפני עצמן הן, ולכן אינו צריך לחזור לתחילת ההזאות הראשונות שבקדש הקדשים, אלא חוזר לתחילת ההזאות שהוא עומד בהן, בהיכל או על גבי מזבח הזהב.

ח) גמר מתנות המזבח, ואחר כך נשפך הדם, קודם ששפך את השיריים על יסוד מזבח החיצון, אינו צריך להביא דם אחר, לפי ששפיכת השירים על מזבח החיצון אינה מעכבת. ואם דם הפר הוא שנשפך קודם שיגמור כל המתנות, הרי

זה מביא פר אחר, ויחפון קטרת פעם שנייה (קודם) [אחר] שחיטת הפר [כדי שתהא הקטרת הקטורת לאחר שחיטת הפר], ויקטיר הקטורת, ואחר כך יביא דמו של הפר ויזה ממנו.

ט) ואין מטמא בגדים ואין נשרף בבית הדשן אלא הפר הזה האחרון, שבו נגמרה הכפרה.

י) נתערב לו דם הפר בדם השעיר קודם שיגמור ההזיות, נותן אחת למעלה ושבע למטה לשם דם פר, וחוזר ונותן אחת למעלה ושבע למטה לשם דם שעיר. נתערבו במתנה [-בהזאה] האחרונה, נותן אחת למטה לשם פר, וחוזר ונותן אחת למעלה ושבע למטה לשם שעיר.

יא) נתחלפו הכוסות של דם הפר ושל דם השעיר זו בזו [לפני ההזאות שבהיכל, שאז כבר נשחטו שניהם], ולא ידע אי זה הוא כוס דם הפר ואי זה הוא כוס דם השעיר, והרי צריך להזות מדם הפר קודם לדם השעיר, נותן מאחד מהן אחת למעלה ושבע למטה, ונותן מן השני אחת למעלה ושבע למטה, וחוזר ונותן מן הראשון אחת למעלה ושבע למטה, נמצא מכל מקום [-בכל אופן] שנתן מדם הפר ואחריו מדם השעיר.

יב) קיבל דם הפר בשתי כוסות, וקיבל דם השעיר בשתי כוסות, ונתערבו מקצת הכוסות, ולא נודע כוס דם הפר מכוס דם השעיר, הרי זה מזה את כל ההזיות כמצותן מן הכוסות שלא נתערבו, ושופך שירי אלו שהזה מהן על היסוד כמצוה, ואותן הכוסות שנתערבו אינם נחשבים שיריים ולכן לא יישפכו ליסוד, אלא ישפכו לאמה.

יג) פר יום הכפורים, אף על פי שכהן גדול קונה מכסף שלו, שנאמר 'פר החטאת אשר לו', מכל מקום המקום הפקיר ממנו בו והחשיב את הפר כשייך לכל אחיו הכהנים, שאילו לא היה להן בו שותפות, לא היו מתכפרין בו. לפיכך, אם מת כהן גדול קודם שישחט הפר, כהן שעומד תחתיו אינו מביא פר אחר, אלא שוחט את של ראשון, ואינו נחשב כחטאת שמתו בעליה, שדינה הוא שתמות, שאין חטאת הרבים מתה, שחט את הפר ומת קודם שיכפר בדמו, הכהן האחר נכנס בדם זה, ומכפר בו.

יד) שני שעירי יום הכפורים, שאחד קרב במקדש והאחר משתלח לעזאזל, מצותן שיהיו שוין במראה - שניהם לבנים או שניהם שחורים, ובקומה - בגובהם, ובדמים - ובמחיר שנקנו בהם, ולקיחתן כאחת - ויש לקנותם יחד, אמנם אין

זה מעכב, אלא אף על פי שאינן שוין, כשיריין. לקח אחד מהן היום, ואחד למחר, כשירים.

טו) מת אחד מהן - מהשעירים, אם עד שלא [קודם ש]הגרייל מת, יקח זוג [-שעיר אחר] לשני, ויגרייל. ואם משהגרייל מת, יביא שנים חדשים, ויגרייל עליהן בתחילה, ורואה אי זהו שמת, אם היה של שם, אומר 'זה שעלה עליו הגורל לשם, יתקיים תחתיו', ואם היה המת של עזאזל, יאמר 'זה שעלה עליו הגורל לעזאזל יתקיים תחתיו', והשני מן השנים החדשים שהגרייל עליהן בסוף, ירעה עד שיפול בו מום, וימכר, ויפלו דמיו לנדבה, ולא ימות, לפי שאין חטאת הצבור מתה.

טז) פר ושעיר של יום הכפורים שאבדו, והפריש אחרים תחתיהן, וקרבו, ואחר כך נמצאו הראשונים, ירעו הראשונים עד שיסתאבו [-שיפול בהם מום] וימכרו, ויפלו דמיהן לנדבה, וכן אם נמצאו הראשונים קודם שיקרבו אלו האחרונים, יקרבו הראשונים, וירעו השניים עד שיפול בהן מום, ויפלו דמיהן לנדבה, שאין חטאת הצבור מתה.

יז) המום פוסל בשעיר המשתלח, ואפילו מום עובר. וכן אם נעשה מחוסר זמן - שאי אפשר לשוחטו היום, נפסל, כגון שנשחטה אמו של השעיר לחולה מסוכן ביום הכפורים, ואסור לשוחטו מדין 'אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד', שדחייתו לעזאזל היא כשחיטתו.

יח) היה השעיר טריפה, פסול, שנאמר עליו 'יעמד חי', וטריפה אינה יכולה לחיות יותר משנים עשר חודש.

יט) חלה השעיר ואין יכול להלך, מרכיבו המוליכו לעזאזל על כתפו, ואפילו בשבת.

כ) חלה המשלח - האדם שהיה מזומן לשולחו לעזאזל, הרי זה משלחו ביד אחר.

כא) נטמא המשלח, הרי זה נכנס למקדש בטומאה, ונוטלו, ויוצא לשלחו, שנאמר 'ביד איש עתי המדברה', ללמד שמשלח ביד זה שהוכן לכך, אפילו נטמא.

כב) דחפו המשלח לעזאזל, ונפל השעיר, ולא מת, ירד אחריו וימיתנו בכל דבר שממיתו. ואיברי שעיר זה מותרין בהנייה.

כג) נפחתה תקרה של היכל, לא היה מזה את דם הפר והשעיר, שנאמר 'באהל מועד', ומקום שאינו מקורה אינו קרוי 'אהל'.

כד) מזבח חדש שעדיין לא נתחנך בהקטרת קטרת פעם אחת, לא יזה עליו מדם הפר והשעיר ביום הכפורים, שנאמר 'מזבח קטרת הסמים', וכל זמן שלא הקטירו עליו אפילו פעם אחת, אינו קרוי מזבח קטורת הסמים.

כה) חסר מן הקטרת אחד מסמניה, או שהיה חסר מעלה עשן, חייב מיתה עליה, שנאמר 'ולא ימות, כי בענן אראה על הכפורת', הרי שיש צורך שתעלה הקטורת עשן. וכן חייב מיתה על ביאתו בלא מצוה, לפיכך אם שגג בביאה והזיז בקטרת, שאין חייב על הביאה אך חייב על הבאת הקטורת החסרה, או שנכנס בקטרת שלימה יחד עם החסירה, שלא היתה זו ביאה ריקנית, אך נכנס בקטורת חסירה, חייב מיתה.

כו) הקטיר מן הקטרת של קדש הקדשים כזית בהיכל, חייב מיתה.

כז) חפינת הקטורת עבודה היא, והמחשבה - מחשבת פיגול פוסלת בה. וכן חתיית הגחלים לקטורת נפסלת במחשבה, שמכשירי קרבן כקרבן.

כח) חפן בראשי אצבעותיו, או מן הצדדין, או ממטה למעלה, או שחפן בידו זו ובידו זו וקרבו זו לזו, או שנתפזרה קטורת מידו על הארץ ואספה, או שחפן חבירו ונתן לחפניו, או שחפן ומת ונכנס שני במה שחפן ראשון, כל אלו ספק אם זו חפינה כשרה, ולא יקטיר. ואם הקטיר, הורצה.

סליקו להו הלכות עבודת יום הכפורים בס"ד.